

ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

Дайнеко К. К.,
*студентка Інституту прокуратури
та кримінальної юстиції
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ ПРИ ВРЕГУЛЮВАННІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ

Становлення України як правової держави тільки набирає оберти, в наслідок чого кількість конфліктів та спорів також зростає. Вітчизняна судова система вже не може впоратися з великим обсягом справ, які треба вирішувати. І тому перед суспільством, судовою системою, юриспруденцією та юридичною наукою постає нагальне питання із запровадження процедури медіації, яке потребує швидкого та ефективного вирішення.

Термін «медіація» прийшов до нас з латинської мови і означає *mediatio* – посередництво. Під медіацією прийнято розуміти один з альтернативних способів вирішення спору його сторонами за участю третьої особи – медіатора, який, здійснюючи загальне керівництво процедурою, допомагає сторонам досягти максимально ефективного рішення самостійно⁴⁶. Також традиційно медіація поділяється на досудову та судову. Детальніше зупинимось саме на судовій медіації, тому що при її застосуванні виникає багато проблемних питань.

Серед переваг запровадження медіаційних процедур при вирішенні адміністративно-правових спорів можна зазначити наступні: 1) швидкість розгляду спору порівняно з розглядом справ судами; 2) ефективність; 3) економічність; 4) відсутність чітких процесуальних рамок; 5) прийняття рішення самими сторонами конфлікту; 6) під час підписання медіаційної угоди задоволеними залишаються обидві сторони; 7) процес медіації спрямований на перспективу, тобто під час нього відбувається налагодження комунікації між сторонами, що сприяє їх плідній співпраці в майбутньому; 8) конфіденційність; 9) унеможливлення корупційних відносин.

⁴⁶ Красіловська З. Теоритичні основи медіації як альтернативного способу вирішення спорів: поняття, види, принципи // Актуальні проблеми державного управління. – 2013. – № 3 (55). – С. 13.

Але при всіх перевагах медіації запровадження цього інститут в Україні є повільним та неодностайним. Серед чинників, які впливають на це можна виокремити загальні: низька правова культура населення; недовіра до цієї послуги; недостатня поінформованість суспільства в цілому, і громадян зокрема, про медіацію, її переваги як альтернативи судовому розгляду; специфіка національного правосуддя та інші специфічні чинники: складність вибору медіатора як високопрофесійної особи; відсутність спеціалізованого законодавства та інші⁴⁷.

Відправною точкою та потужним поштовхом для ефективного впровадження медіації в адміністративному судочинстві має стати законодавче регулювання цієї процедури. Міжнародний досвід виробив декілька підходів до регулювання медіації на державному рівні, а саме: 1) медіація регулюється окремим спеціальним законом (Німеччина, Бельгія, Австрія, Росія та ін.); 2) процедура медіації «вбудована» в процесуальне судове законодавство держави і використовується як додатковий інструмент розв'язання спору (Польща); 3) у національному законодавстві не ухвалено нормативно-правових актів про медіацію⁴⁸.

Європейська спільнота йде шляхом прийняття спеціалізованих законів, наприклад, Закон Норвегії «Про муніципальні комітети з медіації» від 1991 року, Закон Швеції «Про медіацію» від 2002 року, Закон Бельгії «Про медіацію» від 2005 року. Серед міжнародних можна назвати Рекомендацію Res (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи від 5 вересня 2001 року про альтернативні судовим провадженням вирішення спорів між адміністративними органами влади і приватними особами.

Україна також вирішила йти шляхом прийняття спеціалізованого закону. У травні 2009 року під егідою Українського центру медіації було ініційовано створення робочої групи для розробки законопроекту про медіацію в Україні. В останньому проекті Закону України «Про медіацію» № 3665 від 17.12.2015 року, який зараз перебуває на розгляді парламенту, визначені основні терміни, належним чином описані принципи та процес медіації, але відсутня одностайна позиція щодо вимог до особи, яка може стати медіатором (зокрема вік з якого особа може стати медіатором 18–25 років). Зазначимо, що вказаний проект Закону України «Про медіацію» містить нові статті щодо відповідальності медіатора, контролю якості надання послуг медіації, скарг на

⁴⁷ Ясиновський І. Г. Проблеми впровадження та проведення медіації в Україні / І. Г. Ясиновський // Актуальні проблеми політики. – 2015. – Вип. 55. – С. 260–267.

⁴⁸ Красіловська З. Теоритичні основи медіації як альтернативного способу вирішення спорів: поняття, види, принципи // Актуальні проблеми державного управління. – 2013. – № 3 (55). – С. 11.

дії або бездіяльність медіаторів, що є позитивним зрушенням у цьому напрямку.

Проте деякі вчені, зокрема О. В. Муза, наголошують, що повинні бути чітко визначені межі застосування медіації в адміністративному судочинстві. Вони наводять значний перелік випадків коли застосування медіації є неможливим. Наприклад, оскарження актів, дії чи бездіяльності Верховної ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Вищою ради юстиції, Центральної виборчої комісії, Національного банку тощо; окремі спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби; спори про дострокове припинення повноважень народного депутата; спори щодо реалізації права на мирне зібрання тощо⁴⁹. Але згідно зі ст. 3 проекту Закону України «Про медіацію» медіація може застосовуватися у будь-яких спорах, у тому числі цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних, а також в кримінальних провадженнях та справах щодо адміністративних правопорушень. Ця позиція є вірною, хоча деякі вчені та практики вважають, що медіація не може застосовуватися при вирішенні адміністративно-правових спорів. Тим не менш, на мою думку, можливим є застосування медіаційних процедур, але лише при оскарженні індивідуальних актів управління в адміністративному судочинстві. Тобто медіація при вирішенні публічно-правових спорів є можливою лише за умови, що позивачем в адміністративному процесі є чітко визначене коло осіб.

Ще однією специфічною рисою цього явища в публічно-правовій сфері є нерівність суб'єктів адміністративно-правових відносин (громадянин та орган державної влади) і те, що державний орган зобов'язаний діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Наявних дискреційних повноважень у державного органу не достатньо для його участі в медіаційній процедурі, так як вона часто передбачає певні поступки перед приватною особою. Таким чином, у законі повинна бути пряма вказівка на наявність у представника влади відповідних повноважень на врегулювання спору та проведення переговорів.

Крім того, ефективне застосування медіації в адміністративному судочинстві потребує внесення змін у відповідне процесуальне законодавство. Так, законопроекти про медіацію містять низку змін до Кодексу адміністративного судочинства України, проте, на нашу думку, вказаних поправок замало. Необхідним кроком у вказаній сфері є доповнення глави 5 § 2 «Інші учасники адміністративного процесу» КАС, а саме необхідно розробити

⁴⁹ Муза О. В. Деякі аспекти використання медіації в адміністративному судочинстві України / О. В. Муза // Університетські наукові записки. – 2011. – № 4. – С. 241.

ст. 68¹ в якій би визначалась особа медіатора та її повноваження. Також проблемним питанням в проекті Закону України «Про медіацію» є відсутність предмету договору за результатами медіації, а саме не визначено чи може медіаційна угода виходити за рамки пред'явленого позову. На мою думку, медіаційна угода може виходити за рамки позовної заяви: задля задоволення інтересів сторін та добровільного виконання угоди, а також для мінімізування повторного звернення до суду.

Підбиваючи підсумки, необхідно зазначити, що медіація, як альтернативний спосіб вирішення спорів застосовується у всі розвинені країни. Серед її переваг слід виділити швидкість, ефективність, економічність, відсутність чітких процесуальних рамок, прийняття рішення самими сторонами конфлікту, конфіденційність. Тому необхідним кроком є прийняття спеціалізованого закону в якому буде визначено ключові терміни, сфера застосування медіації, принципи, процес медіації, а також процесуальні особливості у різних формах судочинства та інші положення, які дозволять державному органу бути повноцінною стороною процедури медіації.

Єрмоєнко Г. В.,
Києво-Могиланська Бізнес Школа,
кандидат юридичних наук

«ІНТЕРЕСИ» В ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОМУ КОНТЕКСТІ ЯК СПОСІБ РОЗШИРЕННЯ ПОЛЯ ДЛЯ ПЕРЕГОВОРІВ В МЕДІАЦІЇ

Для задоволення в повному обсязі інтересу особи щодо захисту окрім правового інтересу повинна бути визнана правова значимість психологічних, економічних інтересів, а також створена система позасудового вирішення спорів, де сторони будуть мати можливість самостійно за допомогою спеціально підготовлених фахівців по роботі з інтересами (медіаторів), шукати рішення, які будуть задовольняти інтереси сторін у повній мірі. Таким чином підвищується вірогідність прийняття дійсно справедливого з т.з. інтересів осіб рішення, і разом з цим підвищується вірогідність добровільного виконання досягнутих угод.

Необхідність вдосконалювати норми процесуального права, якими б в досудовому порядку надавалось право (як можливість), а іноді через імперативні установки покладался би обов'язок (як необхідність) врегулювання конфлікту (в правовому значенні – спору) позасудовими методами через роботу